

**ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

3. Kyianovska, L. (1998). Myroslav Skoryk: tvorchyu portret kompozytora v dzerkali epokhy [Myroslav Skoryk: a creative portrait of the composer in the mirror of the era]. Monograph. Lviv, 208 p. [in Ukrainian].

4. Kyianovska, L. (2000). Pryntsypy styliovoyi hry u tvorchosti M. Skoryka [The principles of stylistic play in the works of M. Skoryk]. *Scientific Bulletin of P.I. Tchaikovsky NMAU*. Issue. 10. Kyiv, pp. 15–23. [in Ukrainian].

5. Kyianovska, L. (2009). Ukrayinska muzychna kultura 60-kh rr. [Ukrainian musical culture of the 1960]. *Ukrainian musical culture: textbook*. Lviv, pp. 218–264. [in Ukrainian].

6. Nazaykynskyi, E. (1982). Logika muzykalnoy kompozitsii [The logic of musical composition]. Monograph. Moscow, 319 p. [in Ukrainian].

7. Yarko, M. (2009). Fortepianni “Variatsiyi” M. Skoryka v konteksti modernistskoho kanonu zvukomyslennya ta modernoho kharakteru natsionalnoho styleutvorennya [Piano “Variations” by M. Skoryk in the context of the modernist canon of sound interpretation and the modern character of national style formation]. (*with musical notation*): popular edition. Publishing Department of Ivan Franko State Pedagogical University in Drohobych, 50 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.08.2021

УДК 378.011.3-051:005.336.2

DOI:

*Лілія Стахів, кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Василь Стахів, кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології та хімії
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Сузанна Волошин, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри біології та хімії
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

**ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ
ВИЩОЇ ШКОЛИ**

У статті проаналізовано проблему формування креативних компетентностей майбутнього вчителя закладів загальної середньої освіти в умовах модернізації вищої школи; подано поняття “креативність”, “креативна компетентність”, “креативний учитель”, “креативне мислення”, “креативна педагогічна діяльність”; акцентовано увагу на оптимальному поєднанні різних форм та методів навчання під час викладання навчальних дисциплін педагогічного, природничого циклу та фахових методик у закладах вищої освіти.

***Ключові слова:** креативність; компетентність; креативні компетентності; заклади загальної середньої освіти; заклади вищої освіти; модернізація; модернізація вищої школи.*

Літ. 8.

*Liliya Stakhiv, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor,
Head of the Pedagogy and Methods of Primary Education Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

*Vasyl Stakhiv, Ph.D.(Biology), Associate Professor of the Biology and Chemistry Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

*Suzanna Voloshin, Ph.D.(Pedagogy), Senior Lecturer of the Biology and Chemistry Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

**FORMATION OF CREATIVE COMPETENCIES OF THE FUTURE TEACHER IN
INSTITUTIONS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION IN THE CONDITIONS OF
MODERNIZATION IN HIGHER EDUCATION**

The article analyzes the problem of forming a creative competencies of the future teacher in general secondary education in the modernization of higher education; the concepts of “creativity”, “creative competence”, “creative teacher”, “creative thinking”, “creative pedagogical activity” are presented. The issue of forming a creative competencies necessary for the future professional activity of teachers in general secondary education institutions

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

in the field of author's development of textbooks, in particular "Health technologies in primary school", "Technology of creative personality formation: methods of compiling didactic fairy tales" was studied. The issues of implementing creative thinking of student youth in the context of construction and modeling of ideas by involving them in conducting lines-trainings on methodical meetings of primary school teachers, biology teachers and heads of general secondary education institutions are also covered. The method of conducting educational discussions aimed at forming creative thinking in primary school teachers and biology teachers to implement innovative approaches in the educational process is analyzed. Emphasis is placed on the optimal combination of different forms and methods of teaching during the teaching of pedagogical disciplines, natural sciences and professional methods in higher education institutions. It is concluded that the application of such methods promotes the formation of critical thinking in schoolchildren, forms children-benefactors, young naturalists, and most importantly – creative individuals; therefore, the formation of the innovative competencies highlighted in the article in future primary school teachers and biology teachers will help to introduce innovations in the educational process of general secondary education institutions in accordance with the concept of the New Ukrainian School.

Keywords: *creativity; competence; creative competencies; general secondary education institutions; higher education institutions; modernization; modernization in higher education.*

Постановка проблеми. Аналіз науково-педагогічної та психолого-методичної літератури дає підставу стверджувати, що сьогодні потрібно творити нову школу – школу нового покоління, у якій має здійснюватися особистісноорієнтована педагогічна діяльність та втілюватимуться ідеї нової педагогіки – педагогіки партнерства, характерною ознакою якої є інноваційність – здатність до оновлення, та креативність – відкритість до творчості. Важливе місце займає створення таких комфортних умов, за яких кожен учень виступає суб'єктом, а не об'єктом навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування професійних компетентностей, зокрема креативних, знаходить відображення у низці науково-методичної літератури та шпальтах педагогічної преси. Так, принцип розбудови інноваційної педагогічної системи освітнього закладу в умовах модернізації освіти, зокрема й початкової, розкривають сучасні науковці О. Киричук [2, 3], К. Корсак [3, 14], О. Остапчук [5, 65]. Такі науковці, як Т. Волковська, Т. Коляда, Л. Овчаренко, Л. Хіхловський [1] аналізують розроблену ними систематизацію педагогічних інновацій. Ця проблема розкрита і в наукових розвідках В. Олійник [4]. Сучасними науковцями В. Химинцем, М. Кірик [6, 158], Д. Луциком, Л. Стахів [7, 160] висвітлено проблему впровадження інновацій в початковій школі та закладах вищої освіти.

Мета статті – висвітлити проблему формування креативних компетентностей у процесі викладання навчальних дисциплін у вищій школі.

Виклад основного матеріалу. Детальний аналіз науково-педагогічної та психолого-методичної літератури, сайтів Інтернету засвідчує, що поняття "креативність" розглядається сучасними науковцями як "система знань, креативних умінь, навичок та здібностей, а також особистісних якостей, необхідних для професійної творчості та самовдосконалення педагога" [8].

Стратегіями системи формування креативної компетентності майбутнього учителя закладу загальної середньої освіти у вищій школі є передовсім першу чергу, наповнюваність змісту навчальних дисциплін педагогічного, природничого циклу та фахових методик відповідно до розроблених навчальних програм у контексті запропонованих тем таким поняттєво-категоріальним апаратом: "креативність", "креативна компетентність", "креативний учитель", "креативне мислення", "креативна педагогічна діяльність" тощо.

Формування креативних компетентностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності у майбутніх учителів закладів загальної середньої освіти, ми розглядаємо у площині авторської розробки навчально-методичних посібників, зокрема таких: "Технологія формування творчої особистості: методика складання дидактичних казок" та "Методика навчання природознавства: позакласна робота".

У першому зазначеному нами навчально-методичному посібнику розкрито теоретичні засади педагогічних технологій, простудійовано педагогічні інновації в Україні та за рубежом, показано роль і місце педагогічної технології формування творчої особистості в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти. Втілюючи принцип наступності та перспективності, у другому розділі посібника висвітлено практичну частину окресленої проблеми шляхом розкриття методики складання дидактичних казок, які доцільно використовувати з метою забезпечення ефективності освітнього процесу у спектрі модернізації вищої освіти. Цей посібник рекомендований як здобувачам спеціальності "Початкова освіта", учителям, так і працівникам позашкільних установ, батькам та їх родинам.

З метою формування у майбутніх учителів закладів загальної середньої освіти креативного мислення та самовдосконалення нами розроблено

й опубліковано низку навчально-методичних посібників, укладених спільно з творчою групою учителів початкових класів Дрогобицького ліцею № 4 імені Лесі Українки, а саме: Лесею Гизюк, Світланою Самойлик, Нелею Лютик, Людмилою Горман, Мариною Ришковець, Вірою Бобко. Серед учительської спільноти особливу увагу заслужили посібники “Оздоровчі технології у початковій школі”, “Педагогічні технології у початковій школі: робота з дитячою книжкою”.

Зокрема, у першому з них висвітлено теоретичні основи здоров'язбережувальних технологій, розкрито роль і місце оздоровчих технологій в системі сучасних інноваційних технологій, здійснено їх детальну характеристику, зокрема оздоровчих технологій збереження і стимулювання здоров'я учня початкової школи, інноваційних оздоровчих технологій психофізичного розвитку, технологій профілактично-лікувального та терапевтичного спрямування. У ньому також запропоновано методіку проведення пальчикової гімнастики, психогімнастики, фізкультхвилинок, які доцільно використовувати учителям закладів загальної середньої освіти з метою забезпечення ефективності освітнього процесу у спектрі модернізації вищої школи.

З метою формування особистісних якостей та професійних здібностей на факультетах початкової та мистецької освіти, біолого-природничому здобувачів вищої освіти та учителів залучено до проведення різноманітних виховних заходів: “У світі казки чарівної”, “Свято квітів”, “Свято української вишиванки”, “Боже Великий Єдиний, нам Україну храни” та ін.

Щодо реалізації креативного мислення студентської молоді ми здійснювали конструювання і моделювання ідей шляхом залучення їх до проведення лінійок – тренінгів на методоб'єднаннях учителів початкових класів, учителів біології, завідувачів закладів дошкільної освіти, директорів шкіл та їх заступників районного і обласного рівнів, семінарів та фестивалів Нової української школи.

Варто зауважити, що у створеній на факультеті Лабораторії педагогічних інновацій з метою здійснення в ній креативного середовища нами урізноманітнено дидактичний матеріал до проведення семінарських та практичних занять з педагогічних, природничих дисциплін та фахових методик, зокрема “Технології навчання природничої освітньої галузі у початковій школі”, “Педагогічні технології”, “Оздоровчі технології”, “Використання елементів музейної педагогіки у закладах загальної середньої освіти” тощо.

Акцентуємо увагу на впровадженні технології

формування творчої особистості, розробленої Р. Альтшуллером. Саме на цій технології зупиняємося конкретніше, оскільки вона спрямована на формування в учнів та студентів творчого креативного та критичного мислення у контексті використання таких методів, як синектики (аналогії); фокальних об'єктів (предмети у фокусі); мозкового штурму; моделювання маленьких чоловічків. Усі ці методи є суголосними із завданнями, окресленими у Концепції “Нова українська школа”: менше теорії, більше музики, творчості та фізичної активності.

Так, такі методи, як метод мозкового штурму та метод моделювання маленьких чоловічків, можуть особливо стати у пригоді вчителям закладу загальної середньої освіти, зокрема й початкової школи. Складаючи дидактичні казки та укомплектовуючи їх, можна зробити книжки-саморобки для поповнення шкільної бібліотечки на зразок шкільної друкарні “Школи Радості” С. Френе та на взірці збірки книги “Про живе і неживе” В. Сухомлинського, вміщеної чи то у Кімнаті казки, Куточку мрій чи Острівці Чудес Павлиської школи, що на Кіровоградщині (сьогодні місто Кропивницький).

Зауважимо, що методіка мозкового штурму полягає у висуненні якомога більшої кількості ідей, які записуються учителем на дошці. Потім створюється експертна група, щоб усі ці ідеї проаналізувати, а недоречні – вилучити. Для складання дидактичної казки учням потрібно намалювати сонечко, посередині якого – нашу героїню, наприклад, ромашку, оскільки наше завдання полягає у складанні казки про неї. А позаяк мова буде йти про неї як про живу істоту, то навколо сонечка можуть появиться менші за розміром сонечка з промінчиками: Сім'я, Родина, Друзі, Їжа, Одяг. Вдало підібраними запитаннями учні можуть висувати конкретні ідеї. Експертна група має проаналізувати їх, після чого приступити до складання казки шляхом проведення інтерактивної вправи “Мікрофон” – колективної, чи у групах, де Ромашка виступає чи то Дюймовочкою, чи Доброю Феєю, Принцесою чи Білосніжкою.

Такі казки, на наш погляд, виховують в дітей любов до рослинного світу, учні більше розуміють живу Природу як цілительку. Тому рослинотерапія, кольоротерапія як різновиди оздоровчих здоров'язбережувальних технологій терапевтичного спрямування у цьому випадку є особливо доречними.

Уважаємо, що така методіка є яскравим втіленням методу моделювання маленьких чоловічків, оскільки Ромашка як рослина

персоніфікується. Тому ми долучаємо студентів до проведення методики складання казок, яка стане їм у нагоді в майбутній професії. Так наприклад, складаючи, казки про літери, можна долучати до виконання цікавої творчої роботи самих учнів, адже кожна казка складається із двох частин – у першій – пропонуємо скласти розповідь про головного героя, а у другій – цей герой має перетворитися на букву – пані Марію, чи пані Елеонору, пані Фросинію, панянку Ксенію тощо. Як жива істота, такі панянки мають улюблену їжу, улюблений одяг, хобі. Тому, у кінцевому підсумку, учні краще запам'ятовують букву, історію створення про неї.

Також конкретніше зупиняємося на методиці проведення дискусії на тему “Весна – найкраща чи не найкраща пора року”. У цьому випадку учням знадобиться розроблена словесна наочність, виготовлена на аркуші білого паперу чи висвітлена на моніторі комп'ютера: “Я вважаю...”, “Я заперечую”, “Я думаю по-іншому”, “Я погоджуюся з думкою колеги в тому, що, однак...”. Акцентуємо, що у сучасній науково-педагогічній літературі дискусія проводиться шляхом утворення двох команд “Стверджувальної” та “Заперечної”. Ми пропонуємо здійснювати таку дискусію на килимку, який має лежати посередині класу відповідно до ідей Концепції “Нова українська школа”. Вважаємо, що проведенню дискусії мають передувати інтерактивні вправи “Мозковий штурм” та “Мікрофон”. З цією метою учні у мікрофон можуть розкривати думку “З чим вони асоціюють весну?”. Усі відповіді доцільно записувати на промінчиках сонечка.

У ході проведення дискусії варто акцентувати увагу, наприклад, на переведенні годинника на одну годину вперед, що негативно впливає на людський організм, чи корівки – наших годувальниць, звернути увагу, що часті дощі, які призводять до зсувів ґрунту та змивання поживних речовин з нього. Вартим буде висловлювання про те, що надмірна фізична праця є шкідливою для здоров'я, а люди, працюючи, не помічають, як квітнуть сади. Також доречно зосередити увагу учнів на використанні у Великодні дні піротехніки, що на жаль, сьогодні часто призводить до небезпек чи навіть трагічних випадків тощо.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що використання таких методик сприяє формуванню критичного мислення у школярів, формує в них дітей-добротворців, маленьких природодослідників, а головне – творчих та креативних особистостей. Формування інноваційних компетентностей в майбутніх учителів та учнів допомагає, як зазначав, у свій час педагог-гуманіст ХХ ст.

Василь Сухомлинський, стати кожній українській школі “Школою радості для дітей, Школою творчості для вчителя та Школою спокою для кожної української родини” [7, 175].

Висновки. Студенти, які залучаються до таких форм діяльності під час проведення семінарських та практичних занять з педагогічних, природничих дисциплін та фахових методик, добре обізнані із технологіями навчання, що мають місце у сучасних закладах загальної середньої освіти. Тому вони зможуть активно впроваджувати ці ідеї у своїй майбутній професійній діяльності і стати справжніми учителями-новаторами, учителями-творцями, учителями-майстрами своєї справи. А значить – у них будуть чітко сформовані креативні компетентності, необхідні їм для ефективного здійснення освітнього процесу у Новій українській школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волковська Т., Коляда Т., Овчаренко Т., Хіхловський Л. Систематизація педагогічної інновації. *Рідна школа*, 2002. №11. С. 46–47.
2. Киричук О. Принцип розбудови інноваційної педагогічної системи освітнього закладу. *Рідна школа*, 2000. № 10. С. 3–4.
3. Корсак К. Педагогіка нового століття. *Рідна школа*, 2001. № 10. С. 13–17.
4. Луцик Д., Стахів Л. Педагогічні технології: навч. посібник. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. 160 с.
5. Олійник В. Система педагогічної освіти та педагогічної інновації. *Директор школи*, 2001. № 4. С. 61–70.
6. Остапчук О. Розвиток педагогічних систем в умовах модернізації освіти. *Шлях освіти*, 2004. № 1. С. 6–11.
7. Химинець В., Кірик М. Інновації в початковій школі: навч. посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2009. 308 с.
8. Креативність: Інтернет-ресурс. URL: <https://sites.google.com/site/kreativnist/>

REFERENCES

1. Volkovska, T., Koliada, T., Ovcharenko, T. & Khikhlovskyi, L. (2002). Systematyzatsiia pedahohichnoi innovatsii [Systematization of pedagogical innovation]. *Native school*, No.11, pp. 46–47. [in Ukrainian].
2. Kyrychuk, O. (2000). Prynysyp rozbudovy innovatsiinoi pedahohichnoi systemy osvithnoho zakladu [The principle of building an innovative pedagogical system of an educational institution]. *Native school*, No. 10, pp. 3–4. [in Ukrainian].

3. Korsak, K. (2001). Pedagogika novoho stolittia [Pedagogy of the new century]. *Native school*, No. 10, pp. 13–17. [in Ukrainian].
4. Lutsyk, D. & Stakhiv, L. (2011). *Pedahohichni tekhnologii: navch. posibnyk* [Pedagogical technologies: textbook. manual]. Drohobych: Editorial and Publishing Department of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 160 p. [in Ukrainian].
5. Oliinyk, V. (2011). Systema pedahohichnoi osvity ta pedahohichnoi innovatsii [The system of pedagogical education and pedagogical innovation]. *School Director*, No. 4, pp. 61–70. [in Ukrainian].
6. Ostapchuk, O. (2004). Rozvytok pedahohichnykh system v umovakh modernizatsii osvity [Development of pedagogical systems in terms of modernization in education]. *The path of education*, No. 1, pp. 6–11. [in Ukrainian].
7. Khymynets, V. & Kiryk, M. (2009). *Innovatsii v pochatkovii shkoli: navch. posibnyk* [Innovations in primary school: textbook. Manual]. Ternopil, 308 p. [in Ukrainian].
8. Kreatyvnist: Internet-resurs [Creativity: Internet resource]. Available at: <https://sites.google.com/site/kreatyvnist/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17.08.2021

УДК 378.147.88

DOI:

Олена Шарапова, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

МОВНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК БАЗИС САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті узагальнено практику реалізації холистичного підходу у процесі опанування освітньої програми Освітологія здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Автором виділено алгоритм втілення холистичного підходу в роботі зі здобувачами вищої освіти: зв'язність, включення, рівновага.

Складники мовно-комунікативних компетентностей: розуміння ролі таких компетентностей в забезпеченні якості освіти, комплекс загальних і предметних / фахових компетентностей для взаємодії вчителя з людьми, роботі у команді, донесення інформації, вмінь вчитися упродовж життя у суспільстві знань – у змісті навчальних програм.

Ключові слова: вчитель; компетентність; мовно-комунікативна; освітня програма; освітологія; самореалізація; студентозорієнтоване навчання; холистичний підхід; якість освіти.

Лит. 8.

Olena Sharapova, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Pedagogy,
Foreign Philology and Translation Department
Kharkiv Semen Kuznets National University of Economics

LANGUAGE AND COMMUNICATIVE COMPETENCE AS A BASIS OF SELF- REALIZATION OF THE MODERN TEACHER

In the article the author reveals the vision of linguistic and communicative competence through the prism of a holistic approach. It is noted that this approach involves the creation of an educational space for the self-realization of the individual. The modern teacher works a priori ahead of time. Professional activity in the information, communication, and technologically rich educational environment of the educational institution requires perfection in mastering language and communication competencies.

From the standpoint of a holistic approach, the algorithm for the formation of linguistic and communicative competence of the modern teacher is distinguished: the creation of logical and causal relationships in a particular cycle of study or during mastering the educational-professional program of a certain level of higher education; the use of innovative technologies, the use of a wide range of communicative techniques of verbal and nonverbal codes in the scientific and pedagogical interaction of participants in the educational process; balance during the recognition and support of the cognitive component of educational and cognitive and research activities of applicants for higher pedagogical education.

The article specifies the components of language and communication competencies of a modern teacher: understanding the role of such competencies in ensuring the quality of education, a set of general and subject / professional competencies that will provide a sufficient level of constructive interaction between teachers and